

DEMOKRASİ VE EKONOMİK GELİŞME İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME**Faruk ÇİFTÇİ⁴****ÖZET**

Demokrasi ile ekonomik gelişme arasında bir ilişkinin olup olmadığı konusunda ileri sürülen görüşler ve çalışmalar, ortak bir yaklaşımın olmadığını ortaya koymaktadır. Bir taraftan demokrasinin ekonomik gelişme üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı söylenirken öteki taraftan demokrasi ile ekonomik gelişme arasında birbirini tamamlayıcı bir ilişkinin olduğunu ileri süren görüşler olduğu gibi demokrasi ile ekonomik gelişme arasında var olan ilişkinin hem olumlu hem de olumsuz olabileceğini gözler önüne seren görüşler de söz konusudur.

Bu doğrultuda, demokrasi, ekonomik gelişme ve büyüme kavramları ile ekonomik gelişmenin temel belirleyicileri açıklanmış bunun yanında demokrasinin, ülkelerin ekonomik gelişmesine olumlu katkılarının yanında olumsuz etkilerinden söz edilmiştir.

Ayrıca, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde demokrasinin, ülke yönetiminde söz sahibi olan bürokrat ve politikacıların elinde bulundukları mutlak gücü, kendi çıkarları doğrultusunda kullanmalarına bunun yanı sıra bu bürokrat ve politikacıların sahip oldukları mutlak güç, yolsuzluk ve rüşvet gibi suçlara eğilimin artmasına neden olabilmektedir. Bu açıdan demokratik rejimlerin, hâkim olduğu bu tip ülkelerde, ülke ekonomisinin gelişmesinde olumsuz sonuçlar doğurduğunu göstermektedir. Diğer taraftan ise demokrasi, ekonomik ortamda var olan belirsizlikleri azaltmakla beraber demokratik yönetimin hâkim olduğu ülkelerde yöneticilerin ileriye dönük icraatlarını önceden açıklamasına ve girişimcilerin yatırım yapmaları adına gerekli olan güven ortamını yaratmaları gibi olumlu katkılarından söz etmeyi mümkün kılmaktadır.

Bu çalışma ile farklı görüşler ve çalışmalar ışığında demokrasinin, ülkelerin ekonomik anlamda gelişmesine olumlu katkısıyla beraber ne gibi olumsuz etkisinin olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Son olarak bu çalışma demokrasi ve ekonomik gelişme arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu iddia eder.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Ekonomi, Ekonomik Büyüme, Ekonomik Gelişme

⁴ Batman Üniversitesi, İşletme ABD YL.

AN EVALUATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN DEMOCRACY AND ECONOMIC DEVELOPMENT**ABSTRACT**

There is no common answer whether there is a relationship between democracy and economic development in the literature. On the one hand, some studies show that democracy has no effect on economic development; on the other hand, the other studies maintain that there is a complementary relationship between the two. However, the other articles claim that the relationship between democracy and economic development can be seen as positive effects or negative effects.

In this direction, democracy, economic development and economic growth have been defined to explain what the determinants of development are. Furthermore, the main positive effects of democracy on economic development have been addressed as well as the negative effects of democracy on economic development.

In addition, in underdeveloped and developing countries, democracy can be led bureaucrats and politician, who has an absolute power of democracies, to use its effects for their advantage, and it also, can be caused to increase crime such as corruption and bribery. In this respect, these democratic regimes demonstrate that in this country democracy has had negative consequences. In other words, it has influenced negatively on economic development. On the other hand, democracy makes it possible to decrease the uncertainties in the economic environment and to mention the positive contributions of the managers in countries where democratic governance is dominant, such as explaining the future actions of the managers in advance and creating the atmosphere of confidence necessary for entrepreneurs to invest.

In this study, it is aimed to show the negative impacts of democracy on economic development and the positive impacts of democracy on economic development. Finally, this study claims that democracy influence positively on economic development.

Keywords: Democracy, Economy, Economic Growth, Economic Developmen

GİRİŞ

İktisat literatüründe ekonomik gelişme konusu önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda gerek iktisatçılar gerekse de siyaset ya da sosyal bilimciler tarafından yapılan çalışmalar neticesinde, ekonomik gelişmeyi olumlu ya da olumsuz etkileyen birçok unsur bulunmuştur. Bu unsurlardan biri olarak demokrasinin ekonomik gelişme üzerinde etkileşiminin hangi yönde olduğu tartışma konusu haline gelmiştir. Batılı birçok ülke demokrasi sayesinde ekonomilerinin geliştiğini ileri sürerken buna karşın Çin ve Kore başta olmak üzere birçok Doğulu ülke otoriter rejimler sayesinde hızlı bir ekonomik gelişme yakaladıklarını ileri sürmektedir.

Makalenin birinci bölümünde öncelikle demokrasinin tanımı yapılmış; ekonomik gelişme ve büyüme kavramları tanımlanmıştır. Bununla beraber ekonomik gelişmenin, ekonomik büyümeden farklı olmasıyla beraber ekonomik büyümenin ileri bir aşaması olduğuna değinilmiştir. Bu açıdan ekonomik büyüme ve gelişme kavramları ayrı ayrı açıklanmış bunun yanında ekonomik büyümenin temel unsurları belirtilip açıklanmıştır. Makalenin ikinci bölümünde ise demokrasinin, ekonomik gelişme üzerindeki olumlu katkılarından ve olumsuz etkilerinden söz edilmiş ayrıca demokratik ve otoriter yönetim sistemlerinin, ekonomik gelişme üzerindeki etkilerine değinilmiştir.

Makalenin son bölümünde ise demokrasi ve ekonomik gelişme arasındaki ilişki, yapılmış çalışmalar ve görüşler ışığında irdelenip değerlendirilmiştir.

1. DEMOKRASİ VE EKONOMİK BÜYÜME İLE EKONOMİK GELİŞME KAVRAMLARI

1.1. Demokrasi Kavramı

Demokrasi, eski Yunanca'da ahali manasına gelen 'demos' ile iktidarı yönetmek ya da kullanmak manasına gelen 'kratein' sözcüklerinin bir araya gelmesi ile Yunanca 'dimokratia' kelimesinden türemiştir. Türkçe'ye ise Fransızca 'démocratie' kelimesinden geçmiştir. Schmidt (2001) çalışmasında, demokrasiyi devlet politikasını biçimlendirmede bütün yurttaşların eşit hakka ehil olduğu bir yönetim biçimi olarak tanımlamıştır.

Genel itibariyle demokrasi, bir devlet yönetim şekli olarak kabul görmüş olmasına rağmen belli bir amaç çerçevesinde bir araya gelmiş gerek işçi, işveren organizasyonları gerekse de kamu veya sivil kurum ve kuruluşları olsun demokrasi ile yönetilebilecekleri ifade edilerek demokrasinin, sadece bir devlet yönetim şekli olarak kabul görmemiştir. Demokrasinin ana vatani olarak kabul edilen Eski Yunan'daki Aristo ve Platon gibi filozoflar demokrasinin var olduğu bir düzende hukuk ve yasalar topluma değil kişilere hizmet eder.

Bununla birlikte sınırsız özgürlük ve eşitlik toplumsal mutluluğu getirmeyeceği gibi her aşırılığın despotluğu doğuracağını ileri sürdüklerinden ötürü eleştirmiş Eski Yunan halkı da bu eleştirilere maruz kalmıştır. Fakat demokrasi, geçmişten bugüne değin diğer yönetim şekillerinden sıyrılarak yaygın bir biçimde kullanılan bir yönetim biçimi halini almıştır (Schmidt, 2001:112).

1.2. Ekonomik Büyüme ve Ekonomik Gelişme Kavramı

Tanım olarak, ekonomik büyüme denince akla ilk gelen üretim artışıdır. Üretim artışının oluşmasına zemin hazırlayan iki türlü neden vardır. Bu bakımdan iktisadî büyümenin iki farklı biçimde tanımlamak mümkündür. İlk tanım, ekonominin tam istihdamda olduğu bir durumda ekonomiye üretim faktörlerine ek olarak yeni etmenlerin ilave edilmesi ve bu yeni etmenler ile beraber teknolojik gelişme sağlanması halinde mevcut üretim kapasitesinin artmasına olanak sağlayan uzun veya orta vadeli üretim artışlarıdır. İkinci tanım ise; ekonomide eksik istihdam şartlarının var olduğu bir durumda, talep artışının olması nedeniyle kapasite kullanım oranında elde edilen artışa yönelik üretim artışlarıdır (Berber, 2006: 2-3). Ayrıca ekonomik büyümeyi ölçülebilen bir değer olarak çoğunlukla GSYİH' (Gayri safi yurt içi hâsıla) deki artışın senelik oranı olarak da tanımlanmaktadır (Aghion ve Howitt, 2009:1).

Ekonomik gelişme ise, ekonomik büyümeyi de kapsamakla beraber ülkenin ekonomik, toplumsal ve siyasî yapılarının farklılaşmasıyla birlikte insan hayatının maddî ve manevî olarak ilerlemesi ve netice olarak toplumsal refahın artması şeklinde ifade edilmektedir. Ekonomik gelişme süreci hem milli gelir hem de üretimin, zamanla sayısal olarak bir artış göstermesi ile beraber gerek ekonomik gerek toplumsal yapının yeniden inşa edilmesi gerekse de halkın değer yargılarında köklü değişiklikleri de kapsamaktadır (Demircan, 2003: 99).

1.3. EKONOMİK BÜYÜMENİN TEMEL BELİRLEYİCİLERİ

Ekonomik gelişmenin dört temel belirleyici unsuru bulunmaktadır. Bunlar: doğal kaynaklar, sermaye birikimi, teknolojik gelişme ve beşerî sermayedir.

1.3.1. Doğal Kaynaklar

Doğada bulunan ve insan ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak kullanılabilen veyahut kullanılmaya hazır bir şekilde bulunan üretim faktörlerinden biri olarak bilinen varlıkların tümü şeklinde tanımlanmaktadır (Başol, 1992: 27; Taban, 2011: 21). Doğal kaynaklara örnek vermek gerekirse yer altı kaynakları olarak petrol, kömür, demir vs.; yer üstü kaynaklara ise toprak, su gibi kaynaklardır (Ülgen, 2002: 305).

Diğer tanıma göre ise doğal kaynaklar, tabiatta kendiliğinden oluşmuş herhangi bir tekniğin ürünü olmayan ve oluşmalarında herhangi bir müdahalenin söz konusu olmadığı bir zenginlik kaynağı olarak ifade edilmektedir (Doğanay, 2002: 17).

1.3.2. Sermaye Birikimi

Sermaye birikimini kısaca tanımlamak gerekirse; halkın üreterek elde etmiş olduğu değerlerin tamamını tüketmeyerek belli bir kısmını sermaye mallarına ayırmasıdır (Han ve Kaya, 2008: 53). Diğer bir ifade ile sermaye birikiminin artmasına olanak sağlayacak şekilde ekonominin üretim kapasitesinde artışın yaşanması halinde toplumun elde etmiş olduğu net gelirin tamamını tüketmeyip tasarruf ederek net yatırımlara dönüştürmesi ile ilgilidir (Kaynak, 2011: 268).

Son olarak sermaye birikimi, elde var olan gelirin belli bir kısmının, tasarruf edilerek gelecekte hem üretim kapasitesinin hem de elde edilen gelirin artmasına olanak sağlayacak şekilde yatırıma dönüştürülmesi sonucunda gerçekleşmesidir (Taban, 2011: 19).

1.3.3. Teknolojik Gelişme

Teknoloji, üretime dâhil edilen kaynakları, çıktılara dönüştürme metotları ile ilgili bir bilgi derlemesi olarak tanımlanmaktadır (OECD, 2001a). Diğer tanımlamaya göre ise teknoloji, mal veya hizmetin üretilmesi için gerekli bilgi, birikim, organizasyon ya da tekniklerin bütünüdür (Taban, 2011: 22).

Teknoloji, geçmişten günümüze değin toplumların üretim olanaklarının değişimine neden olmakla beraber ekonomik büyümenin temel belirleyici unsurlarından biri olmaktan önemini korumuştur (Kılıç vd., 2011: 225).

1.3.4. Beşerî Sermaye

Beşerî sermaye kavramı, ekonomik büyümenin temel belirleyicilerinden biri olarak bir ülkedeki insanların üretime katabilecekleri ve üretim aşamasında kullanabilecekleri yetkinlik ve becerilerin toplamı şeklinde tanımlanmaktadır (Ercan:2014).

Ayrıca beşerî sermaye ve fizikî sermaye, tanım olarak da birbirinden ayrıldığı bir gerçektir. Zira fizikî sermaye, makine ve donanım biçimindeki sermaye olarak ifade edilirken beşerî sermaye ise, fizikî sermayeden farklı olarak yapılan yatırımların hem sosyal ilişkilerin hem de sosyal yapının gelişimine de olanak sağlamaktadır. Beşerî sermaye duruk olmayıp devamlı olarak yenilenmektedir. Bununla beraber beşerî sermayenin, fiziki sermayeden bir diğer farkı ise stoklanamamasıdır ve üretimde kullanılmadığı takdirde yok olmasıdır. Öbür taraftan fizikî sermaye nerede ve ne şekilde kullanacağı ya da kullanılıp kullanılmayacağı

konusunda tamamen belirsiz iken bu konuda beşerî sermaye belirsiz değildir (Karagül, 2002: 29-30).

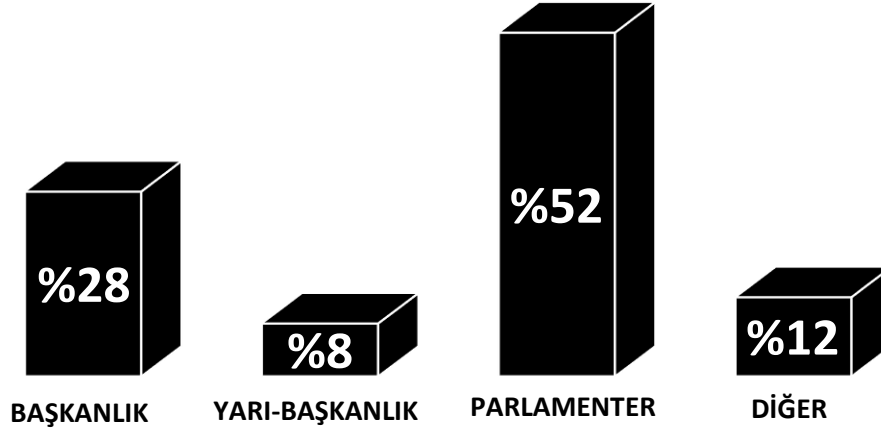
2. DEMOKRASİ VE EKONOMİK GELİŞME İLİŞKİSİ

Ekonomik gelişme için liberal demokrasinin vazgeçilmez olduğunu ileri süren birçok iktisatçı ve sosyal bilimci vardır. Bu iktisatçı ve sosyal bilimciler ifade özgürlüğü, çok partili seçimlerin olması, insan haklarının korunmasının yanında kuvvetler ayrımının söz konusu olduğu bir ülkenin yaşayacağı ekonomik gelişmeye, dikkat etmeye yönlendirmektedir. Bu perspektife göre demokrasi, ekonomik gelişmeye yönelik ulusal enerji ve kaynakların mobilizasyonunu hızlandırmakla beraber hem ekonomik salahiyyet devrini kolaylaştırır hem de istikrarlı bir yatırım ortamı sağlamaktadır. Bu bakış açısını destekleyecek bir örnek vermek gerekirse; Afrika'da Botswana ve Mauritius gibi ülkelerin hem hızlı hem de istikrarlı bir şekilde ekonomilerinin gelişmesi, istikrarlı bir şekilde uygulanan liberal demokratik politikaya sayesinde olduğu ileri sürülmüştür (Adejumobi, 2000: 4-5).

Öte yandan, demokrasi ve ekonomik gelişmenin birbirini bütünleyici kavramlar olduğunu ileri süren görüşlerle beraber demokrasi ve ekonomik gelişme arasında çok sıkı bir ilişkinin söz konusu olduğunu ileri süren görüşler de vardır. Bu kavramlar arasındaki ilişkinin varlığı ise, hem bireylerin hem de toplumların özlemlerinden ileri gelmektedir. Çünkü müreffeh toplum, sadece ekonomik gelişmeye hasret duymakla yetinmeyip demokratik özlemleri de içerisinde barındıran toplumdur. Ekonomik gelişmenin başarılı ve istikrarlı bir şekilde sürdürebilmesi için demokratik olguların olmasının gerekliliği kadar politik demokrasinin de benzer biçimde ekonomik gelişmeyi özendirecek olgular içermelidir (Ghali vd., 2003: 10).

Demokrasinin, ekonomik gelişmeyi etkilediğini ileri süren görüşlerle yanında ekonomik gelişmeyi pozitif yönde etkilediğini olumlu katkı sağladığını ortaya koyan birçok çalışma da vardır. Bu çalışmaların sonuçlarına göre demokrasi, kısa vade de olsa istikrarlı bir iktisadî büyüme, yatırım ve tüketim imkânı tanınmasının yanında yaşam bakımından da daha az risk taşımaları nedeniyle olumlu yönde ekonomik gelişmeyi etkilemektedir. Ayrıca demokrasinin, ekonomiye yön verdiği ülkelerde ekonomik krizlerden daha az zararla ve daha kolay bir şekilde krizlerin atlatılmasına olanak sağlaması demokrasinin, ekonomik gelişmeyi olumlu yönde etkilediği konusunda yadsınamaz bir gerçeği ortaya koymaktadır (Karakayalı ve Yanıkkaya, 2005: 3).

Ekonomik Gelişmişlik Düzeyleri Bakımından En İyi Elli Ülkenin Yönetim Sistemlerine Göre Yüzdeler Dağılımı

Kaynak: Karşılaştırmalı Analizlerle Başkanlık Sistemi ve Türkiye (2015).

Demokrasinin, ekonomik gelişmeyi olumlu yönde etkilediğini ileri süren görüşler ve çalışmalar olduğu gibi demokratik yönetimlerin, diğer politik yönetimlere nazaran ekonomik gelişmeyi daha olumsuz etkilediğini, demokrasi ile ekonomik gelişme arasında zıt bir ilişki olduğunu gösteren çalışmalar ve görüşler de mevcuttur. Bu görüşlerin ilkinde değinmek gerekirse; ekonomik gelişme için zaruri olan büyük yatırımları olumsuz etkilemesidir. Bu görüşe göre, oy kullanma hakkının kazanılmasıyla uzun vadeli iktisadî kararlardan daha çok günlük tüketim ihtiyaçlarını karşılama talebi ön plana çıkmaktadır. Bu durumda ise uzun vadeli, riskli ve yüksek maliyetli yatırımlar durguya uğramaktadır. Bir ülkedeki ortalama seçmenin, sadece günlük ihtiyacını düşünürken rekabet içinde olan siyasî partiler arasında en yüksek gelir ve sosyal transfer sözü veren partiyi seçme eğilimini göstermektedir. Ayrıca, demokratik haklarından güç kazanarak örgütlenen işçiler, yüksek ücret talebinde bulunmaları ve talepleri karşılanmadığı takdirde, grev ya da iş durdurma gibi üretimi düşürücü yöntemlere başvurarak yatırımların azalmasına neden olabilmektedir. Böyle bir durumla karşı karşıya kalan hükümetler de, iktidarda kalmak adına kamu gelirlerini yatırımlardan çok transfer harcamalarına ağırlık vererek optimal ve rasyonaliteden uzak ayrıca, ülke ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunmayacak dar görüşlü politikalara angaje olmaktadır (Alesina-Perotti, 1994:353).

Diğer bir iddia ise demokrasinin özellikle az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde gerek bürokratlar gerekse de politikacılar arasında usulsüzlük ve rüşvet gibi yüz kızartıcı suçları arttırmasıdır. Bu durumda da ülke ekonomisine katkıda bulunacak müteşebbislerin

elinde bulundurdukları sermayeyi yatırımlardan çok rüşvet ve lobicilik faaliyetlerine aktarmak durumunda kalmaktadır (Hall ve Jones, 1997:175; Mauro, 1995:682).

Bazı çalışmalarda ise otokratik rejimlerin demokratik rejimlere nazaran daha istikrarlı olmasından dolayı ülke ekonomisinin gelişmesine daha yüksek katkı sağlayacağına dikkat çekilmektedir. Singapur'un eski başbakanı L.K. Yew (Lee Kuan) bir ülkenin ekonomik olarak gelişmesi için gerekli olgunun demokrasiden çok disiplin olduğunu; siyasî ve medenî haklarının genişletilmesi manasına gelen 'demokrasi coşkununun' ekonomik gelişmeye engel teşkil edip toplumda disiplinsiz ve intizamsız davranışlara sebebiyet verdiğini ileri sürmüştür. Buna kanıt olarak da Doğu Asya ülkelerinin ekonomilerini mucizevî bir şekilde gelişme gösterdikleri yıllarda otokratik yönetim biçimine sahip olmasıydı. Demokrasi ile ekonomik gelişme arasında, Bhagwati'nin deyiimiyle "acımasız bir ikilem" bulunmaktadır. Demokrasi yalnızca ekonomik gelişme pahasına farklı bir deyimle ekonomik gelişmeden feragat edilerek elde edilmesi mümkündür (Bhagwati, 2002: 151).

SONUÇ

Demokrasi, genel itibariyle siyasî bir kavramla olmakla beraber kişi hak ve özgürlüklerin gelişmesine öncülük etmiş olması nedeniyle sadece ekonomik açıdan değil insanî gelişime de önem verdiğinden dolayı çağın en gerekli yönetim şekli haline gelmiştir.

Ayrıca demokrasinin ekonomik gelişmeyi ne şekilde etkilediği veya demokrasi ile ekonomik gelişme arasında nasıl bir ilişkinin olduğu da özel bir inceleme alanıdır. Bununla beraber demokratik rejimlerin hâkim olduğu ülke vatandaşlarının, özel mülkiyet haklarının korumasındaki etkinliği ile birlikte demokrasinin, ekonomik gelişme üzerinde de pozitif bir etkisinin olduğu yadsınamaz bir realiteyi ortaya koymaktadır.

Öte yandan demokrasinin ekonomik gelişmeye pozitif etkilerinin, ekonomik gelişmeyi sınırlayıcı veyahut olumsuz etkilerinden daha açık olduğu ortadadır. Çünkü demokratik rejimlerin hâkim olduğu ülkelerde gerek siyasal istikrarı sağlamada gerekse de toplumsal çatışmaların önüne geçmesinde otokratik rejimlerin hâkim olduğu ülkelere nazaran daha başarılı ve etkili olduğundan ekonomik gelişmeyi pozitif bir katkı sağlamaktadır. Bunun en güzel örneklerini, ekonomik gelişmişlik düzeyi olarak ülkeler arası bir sıralamada en üst sıralarda demokrasi ile yönetilen ülkelerin olmasıdır.

Sonuç itibariyle ekonomik gelişme ile demokrasi arasında pozitif bir ilişkinin olduğu; demokrasinin ülkenin hem ekonomik büyümesine hem de gelişmesine olumlu katkı sağladığı ortadadır. Zira demokratik yönetimlerin hâkim olduğu ülkelerin diğer yönetim sistemlerin hâkim

olduğu ülkelere göre ekonomik gelişmişlik düzeyleri bakımından önde olmaları bu görüşü desteklemektedir.

KAYNAKÇA

ADEJUMOBI, S., (2000), Between Democracy and Development in Africa: What are the Missing Links, pp. 4-5.

AGHİON, P. and HOWİTT, P., (2009). *The Economics of Growth*. London: The MIT Press.

ALESINA, A. ve PEROTTI, R., (1994): ‘‘The Political Economy of Growth: A Critical Survey of the Recent Literature ‘‘The World Bank Economic Review,8(3), pp: 351-371.

BAŞOL, K., (1992). *Doğal Kaynaklar Ekonomisi* (3. Baskı). İzmir: Akliselim Ofset Tesisleri.

BERBER, M. (2006). *İktisadi Büyüme ve Kalkınma* (3. Baskı). Trabzon: Derya Kitabevi, 2-3s.

BHAGWATI, J.N., (2002), ‘‘Democracy and Development: Cruel Dilemma or Symbiotic Relationship?’’, Review of Development Economics, 6(2), pp: 151-162.

DEMİRCAN, E., (2003), ‘‘Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi’’, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı:21, ss. 97-116.

DOĞANAY, H., (2002). *Doğal Kaynaklar* (4. Baskı). Erzurum: Aktif Yayınevi.

ERCAN, M., (2014). *Beşerî Sermayenin Eğitimi*.

http://www.radikal.com.tr/yazarlar/metin_ercan/beseri_sermayenin_egitimi-18625, Erişim Tarihi: 23.06.2014.

GHALI, B. and others, (2003), The Interaction Between Democracy and Development, UNESCO, Paris. pp: 9-14.

HALL, R. ve JONES, C.I., (1997): ‘‘What Have We Learned From Recent Empirical Growth Research?’’, American Economic Review Papers and Proceedings, 82(2), May, pp:173-177.

HAN, E. ve KAYA, A.A., (2008). *Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika* (6. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KARAGÜL, M., (2002): Beşerî Sermayenin İktisadi Gelişmedeki Rolü ve Türkiye Boyutu, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayın No: 37, Afyon, ss. 29-30.

KARAKAYALI, H. ve YANIKKAYA, H., (2005), ‘‘Kurumsal Faktörlerin Ekonomik Büyümeye Etkileri’’, İnternet Adresi: <http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/yazArk.php?page>, Erişim Tarihi: 05.03.2005, ss. 1-16.

KAYNAK, M., (2011). *Büyüme Teorileri Giriş*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Karşılaştırmalı Analizlerle Başkanlık Sistemi ve Türkiye (2015), GLOBAL Rapor, Global Politika ve Strateji Yayınları, Ankara.

KILIÇ, C., KILINÇ SAVRUL, B. ve USTAOĞLU, M., (2011). Teknoloji ve İnovasyonun Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Türkiye İçin Bazı Çıkarımlar. *III. Uluslararası İstanbul İktisatçılar Zirvesi Girişimcilik İnovasyon & Ekonomik Kalkınma (Bildiriler Kitabı-3)*. 10-12 Ekim. İstanbul: İlbey Matbaa, 223-250.

MAURO, P., (1995): “Corruption and Growth”, *Quarterly Journal of Economics*, August, pp:681-712.

OECD (2001a). *Glossary of Statistical Terms*.

<http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=2692>, Erişim Tarihi: 27.05.2013.

SCHMİDT, M. G., (2001). Demokrasi kuramlarına giriş. Çev. Köktaş, M. E., Ankara: Vadi Yayınları, ss.10-15.

ÜLGEN, G., (2002). *İktisat Bilimine Giriş* (1. Baskı). İstanbul: Der Yayınevi.

TABAN, S., (2011). *İktisadi Büyüme Kavram ve Modeller* (2. Baskı). Ankara: Nobel